

Warszawa, 17 maja 2024 r.

Szanowna Pani
Monika Sikora
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie
Funduszy i Polityki Regionalnej
Przewodnicząca Rady Dostępności

Zwracamy się do Pani Ministry w imieniu Członków Forum Koordynatorów ds. dostępności jednostkach sektora finansów publicznych działające przy Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego z prośbą o zapoznanie się z postulatami wypracowanymi na spotkaniach naszego Forum dotyczących propozycji zmian i wprowadzenia usprawnień w przepisach prawnych, mających na celu poprawę przepisów o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Jednocześnie zapraszamy Panią Ministrę do uczestnictwa w naszych spotkaniach w celu rozmowy na temat potrzeby i pilności zmian w ustawie o zapewnieniu dostępności, możliwości wysłuchania głosu Koordynatorów- członków Forum. Spotkania nasze odbywają się 2 razy w kwartale w formule online. Będziemy zaszczytzeni, móc gościć na jednym ze spotkań Panią Ministrę. W celu ustalenia szczegółów spotkania prosimy o kontakt z Koordynatorkami Forum, zamieszczonym na końcu niniejszego pisma.

Forum Koordynatorów ds. dostępności w jednostkach sektora finansów publicznych działające przy Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego zawiązało swoją działalność podczas inauguracyjnego spotkania, które odbyło się 12 lutego 2021 r. Ideą powołania Forum było stworzenie platformy współpracy i integracji pracowników pełniących funkcję koordynatora ds. dostępności, spotykających się cyklicznie na organizowanych przez FRDL spotkaniach on-line, konferencjach, kongresach czy sesjach wyjazdowych. Jest to pierwsze forum działające przy Fundacji, które od początku działalności realizuje spotkania Forum w formule on- line. Obecnie zrzesza ponad 150 członków.

Inspiracją do utworzenia Forum Koordynatorów ds. dostępności w jednostkach sektora finansów publicznych są, działające przy Ośrodkach FRDL od wielu lat, liczne fora. Fora te stanowią opiniotwórcze grupy samorządowe oparte na wspólnocie interesów zawodowych. Obecnie przy FRDL działa 80 forów samorządowych, które zrzeszają ponad 4 000 przedstawicieli z ponad 40 środowisk samorządowych.

Fora samorządowe to autorski pomysł FRDL, szczególna forma pracy, integrująca środowiska samorządowe wokół codziennych wyzwań i problemów oraz propagująca dobre praktyki. Branżowe fora samorządowe są jednym z kluczowych elementów kształcenia ustawicznego kadr samorządowych i pracowników jednostek podległych. Fora przede wszystkim służą budowaniu wzajemnego wsparcia merytorycznego, poszerzaniu wiedzy, doskonaleniu warsztatu

wykonywanego zawodu oraz prowadzenia konstruktywnego dialogu. Fora to platforma wymiany wiedzy i doświadczeń oraz możliwość zawodowej konsultacji.

Poniżej przedstawiamy, w imieniu członków Forum, które obecnie zrzesza ponad 160 przedstawicieli koordynatorów ds. dostępności w jednostkach sektora finansów publicznych, listę 16 postulatów mających na celu usprawnienie stosowania przepisów o dostępności poprzez zmianę przepisów uo zd oraz innych przepisów dotyczących zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Apelujemy, aby Pani Minister zechciała wsłuchać się w głos środowiska fachowców i przedstawić pod dyskusję nasze postulaty na spotkaniu Rady Dostępności, proponując je jako zmiany w ustawie.

Postulat nr 1.

Rola Koordynatora ds. dostępności i jego pozycja w strukturze jednostki

W myśl art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami tekst jednolity (DZ. U. 2022 poz. 2240), zwanej dalej uzd, każdy organ władzy publicznej, w tym organ administracji rządowej i samorządowej, organ kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały, wyznacza co najmniej jedną osobę pełniącą funkcję koordynatora do spraw dostępności. Obowiązek wyznaczenia koordynatora jest zawężony do określonej grupy podmiotów. Powołana norma prawna nie obejmuje swoją dyspozycją wszystkich podmiotów publicznych w rozumieniu art. 3 ustawy i jest również niespójna z obowiązkiem raportowania o dostępności wskazanym w art. 11 ustawy. W myśl art. 11 podmioty publiczne przekazują co 4 lata, najpóźniej do dnia 31 marca danego roku, raport o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w danym podmiocie. Zobowiązanie do przygotowywania raportu co 4 lata dotyczy znacznie szerszego grona podmiotów publicznych niż te, które są zobowiązane do mianowania Koordynatora ds. Dostępności.

W jednostkach, gdzie brak jest Koordynatora ds. dostępności, poprawa zapewnienia dostępności może być jedynie pozorna i ograniczać się do rutynowego sporządzania cyklicznych raportów. Z tych względów wydaje się uzasadnione wprowadzenie wymogu mianowania Koordynatorów ds. Dostępności we wszystkich wymienionych w ustawie podmiotach publicznych, które są zobowiązane do przestrzegania postanowień tej ustawy.

W mniejszych podmiotach publicznych możliwe byłoby mianowanie jednego Koordynatora, odpowiedzialnego za zagadnienia dostępności w obrębie jednostki. W przypadku większych jednostek, celowym byłoby, aby kierownicy poszczególnych jednostek byli zobowiązani do utworzenia zespołów ds. dostępności, najlepiej kilkusobowych złożonych z osób posiadających wiedzę i doświadczenie z zakresu różnych dziedzin dostępności.

Taki model może być bardziej funkcjonalny, zwłaszcza z perspektywy specjalizacji w poszczególnych obszarach dostępności.

Polecamy rozważenie wprowadzenia tego samego obowiązku, czyli wskazania osoby odpowiedzialnej za dostępność, w podmiotach wykonujących zadania na zlecenie sektora

publicznego, takich jak przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia oraz podmioty, wydaje się być krokiem wartym uwagi. Taka inicjatywa stworzy rzeczywistą szansę na wprowadzenie pozytywnych zmian z myślą o osobach ze szczególnymi potrzebami oraz spowoduje rzeczywisty wzrost dostępności w innych sektorach i usługach.

Niezwykle istotne jest odpowiednie umiejscowienie Koordynatora ds. Dostępności w strukturze organizacyjnej danego podmiotu, tak aby miał możliwość efektywnej współpracy z innymi komórkami, działającymi w poszczególnych obszarach całej jednostki. Ponadto, Koordynator powinien być upoważniony do egzekwowania wprowadzania zmian, mających na celu zwiększenie dostępności wewnątrz organizacji. Aby skutecznie przyczynić się do rozwoju dostępności w organizacji, Koordynator ds. Dostępności powinien posiadać adekwatne umocowanie w procesach zarządczych organizacji oraz przede wszystkim otrzymać wyraźne wsparcie ze strony kierownictwa.

Rekomenduje się, aby obowiązki Koordynatora zostały formalnie uwzględnione w regulaminie komórki organizacyjnej, w której pełni funkcję lub w Regulaminie Organizacyjnym danego podmiotu. Dodatkowo, zaleca się, aby Koordynator ds. dostępności był ustawiony na równorzędnej pozycji w hierarchii organizacyjnej z Inspektorem Ochrony Danych (IOD) oraz podlegał bezpośrednio kierownikowi jednostki. Zasada ta powinna obejmować również wyrównanie wynagrodzeń Koordynatora ds. dostępności z wynagrodzeniem Inspektora Ochrony Danych, uwzględniając tabelę wynagrodzeń oraz hierarchię stanowisk. Dlatego proponuje się dokonanie nowelizacji przepisów rozporządzenia w powyższym zakresie.

W przypadku wielu podmiotów publicznych, gdzie koordynator dostępności pełni tę rolę jako dodatkową funkcję obok innych obowiązków służbowych, z uwagi zaś na obciążenie obowiązkami konieczne byłoby utworzenie odrębnego etatu lub przynajmniej części etatu dedykowanego wyłącznie zadaniom związanym z zapewnieniem i rozwijaniem dostępności podmiotu. To podejście może znacznie zwiększyć efektywność i skuteczność działań na rzecz dostępności. Stąd zasadnym wydaje się wprowadzenie przepisów, określających minimalną wielkość etatu koordynatora w kontekście zakresu jego obowiązków lub wielkości podmiotu publicznego.

Świadomość aspektów finansowych związanych z wyznaczaniem oddzielnych etatów na funkcję Koordynatora ds. dostępności jest kluczowa. Warto podkreślić, że pełnienie dodatkowych zadań przez tę osobę powinno być odpowiednio wynagradzane, na przykład poprzez dodatki funkcyjne. Taki system wynagradzania motywuje do efektywnego wypełniania roli związanej z dostępnością oraz jest ważnym elementem zachęcającym pracowników do angażowania się w te ważne obszary działalności organizacji. Stąd celowym wydaje się wprowadzenie obowiązku wynagradzania pracownika, któremu powierzono dodatkowe zadania związane z koordynacją dostępności np. dodatkiem celowym czy funkcyjnym.

Rola Koordynatora ds. dostępności winna polegać na skoordynowaniu procesu wdrażania dostępności w organizacji, a nie na samodzielnym przeprowadzaniu poszczególnych zmian. Koordynator może inicjować proces, udzielać wskazówek dotyczących sposobu wykonania zadań, opiniować i doradzać, ale nie powinien zajmować się bezpośrednio ich realizacją.

Wdrożenie działań związanych z zapewnianiem dostępności powinno być realizowane przez kompetentne osoby, które zajmują się różnymi obszarami działalności organizacji z uwzględnieniem zakresu różnych aspektów dostępności. Dlatego proponuje się doprecyzowanie przepisów art. 14 ust. 3 ustawy poprzez wprowadzenie wyraźnych zapisów, nawet poprzez enumeratywne skonkretyzowanie zadań Koordynatora.

Odpowiedzialne podejście do zarządzania dostępnością obejmuje przypisanie konkretnych odpowiedzialności poszczególnym działom lub komórkom wewnątrz organizacji. Jest to kluczowy krok w procesie zapewniania dostępności, ponieważ precyzyjne określenie roli każdej komórki organizacyjnej pozwala na skuteczne śledzenie postępów i identyfikowanie obszarów wymagających uwagi. Dzięki temu, kiedy odpowiedzialność jest jasno określona, organizacja ma lepszą szansę skoordynować wysiłki i skoncentrować się na skutecznych działaniach w zakresie dostępności.

Wskazanie konkretnych komórek organizacyjnych w jednostce odpowiedzialnych za realizację określonych zadań związanych z poprawą dostępności w planie na rzecz poprawy zapewnienia dostępności jako efektywne narzędzie zarządcze, ułatwi ściśle monitorowanie postępów. Klarowna identyfikacja odpowiedzialności w planie pomaga także w zrozumieniu, kto jest zaangażowany w proces poprawy dostępności i jakie są konkretne zadania do wykonania.

Obowiązkowe powinno być przekazywanie planu działania do wiadomości wszystkich komórek organizacyjnych. Kiedy wszyscy pracownicy są świadomi planu i zobowiązania do jego wykonania, organizacja ma większą szansę na uzyskanie pełnego zaangażowania pracowników. Zobowiązanie do wykonania planu, poparte zaleceniem kierownictwa, dodaje autorytetu i wagi temu procesowi, co może dodatkowo motywować pracowników do skutecznego realizowania działań związanych z dostępnością.

Wiedza i doświadczenie osoby pełniącej funkcję Koordynatora ds. dostępności są kluczowe dla sukcesu we wprowadzaniu zmian związanych z dostępnością, często jednak dobór osób do tych funkcji bywa przypadkowy, co może prowadzić do sytuacji, w której osoby te nie posiadają wystarczającego przygotowania merytorycznego.

Zapewnienie możliwości udziału w kursach, szkoleniach specjalistycznych, a także studiach, jest kluczowe dla właściwego przygotowania koordynatorów ds. dostępności do pełnienia swojej roli. To podejście umożliwia dostarczenie niezbędnych kompetencji i umiejętności. Wspieranie rozwoju zawodowego koordynatorów przekłada się na skuteczniejsze i efektywniejsze działania na rzecz poprawy dostępności w organizacji. Dlatego postuluje się wprowadzenie obowiązkowego doksztalcania koordynatorów, finansowanego z budżetu jednostki.

Za celowe uznać należy również doprecyzowanie definicji podmiotów publicznych, w szczególności tych, które byłyby zobowiązane do wyznaczania koordynatora dostępności. Obecny artykuł 3 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (tj. Dz. U. 2022 poz. 2240), wskazuje co prawda katalog podmiotów odpowiedzialnych za zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami jednak nie jest kompatybilny z art. 14 ustawy oraz w ocenie postulujących jest również niewystarczający.

Jedną z propozycji jest zdefiniowanie w ustawie pojęcia usług powszechnych, jako usług świadczonych w obiektach, czy miejscach użyteczności publicznej.

Usługa powszechna to rodzaj usługi świadczonej w ramach danej społeczności czy kraju, której celem jest zapewnienie dostępu do niezbędnych dobrodziejstw społeczeństwa wszystkim jego członkom. Tego rodzaju usługi są uznawane za istotne dla powszechnego dobrobytu i równego uczestnictwa w życiu społecznym.

Charakterystyczne cechy usług powszechnych obejmują:

1. Dostępność dla wszystkich - Usługi powszechne powinny być dostępne dla całego społeczeństwa, bez względu na różnice społeczne, ekonomiczne czy geograficzne.
2. Bezpieczeństwo i jakość - Zapewnienie bezpieczeństwa i wysokiej jakości świadczonych usług, aby spełniały one standardy odpowiednie dla dobra społecznego.
3. Równość dostępu - Usługi powszechne mają na celu eliminowanie barier np. społecznych, gwarantując równość dostępu do istotnych świadczeń,

Przykłady usług powszechnych to m.in. dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej, transportu publicznego oraz inne.

Obiekt użyteczności publicznej to miejsce, infrastruktura lub obiekt, który pełni istotną rolę dla społeczności i jest dostępny dla ogółu ludności. Charakteryzuje się funkcją publiczną, co oznacza, że jego istnienie lub działanie ma na celu zaspokajanie różnorodnych potrzeb społecznych. Takie obiekty są często kluczowe dla funkcjonowania społeczeństwa i wspierają różne aspekty życia publicznego.

Wprowadzenie w art. 2 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami do definicji legalnych pojęcia: „*usługi powszechnej, świadczonej w miejscu użyteczności publicznej*”, a następnie dodanie zapisów, iż podmiotami zobowiązanymi do zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami są wszelkie podmioty świadczące usługi powszechne w obiektach użyteczności publicznej, będzie miało pozytywne konsekwencje jednocześnie rozszerzając zakres podmiotowy ustawy.

W kontekście uwag powołanych powyżej proponuje się także, aby art. 14 ust. 1 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami otrzymał następujące brzmienie:

“Každy podmiot, świadczący usługi powszechne w miejscach użyteczności publicznej wyznacza co najmniej jedną osobę pełniącą funkcję koordynatora do spraw dostępności.

Koordinador dostępności jest wyznaczany na podstawie kwalifikacji zawodowych, a w szczególności wiedzy fachowej na temat prawa i praktyk w dziedzinie dostępności oraz umiejętności wypełniania zadań, o których mowa w ust. 2 .”

Rezultatem powyższych zmian winna być również nowelizacja Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 października 2021 r. w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych (tj. Dz.U.2021, poz. 1960). Postuluje się wprowadzenie w wykazach stanowisk urzędniczych stanowiska koordynator ds. dostępności i umiejscowienie w stawkach zaszerogowania go na równi ze stanowiskiem inspektor ochrony danych osobowych, czy pełnomocnik ds. ochrony informacji niejawnych.

Postulat nr 2.

Włączenie Koordynatora ds. dostępności oraz Powiatowej Społecznej Rady Osób Niepełnosprawnych w proces opiniowania planowanych remontów i inwestycji

Powiatowe Społeczne Rady ds. Osób Niepełnosprawnych winny być obligatoryjnie zapraszane wspólnie z koordynatorem ds. dostępności do opiniowania zadań, realizowanych przez podmioty publiczne (inwestycje, remonty, modernizacje) na jak najwcześniejszym etapie (przedprojektowym), a następnie winny akceptować planowane rozwiązania (pod kątem osób ze szczególnymi potrzebami).

Winny być także wdrożone przepisy, które uwzględniałyby projektowanie uniwersalne jako żelazną zasadę nowo realizowanych inwestycji oraz prowadzonych remontów i modernizacji (mogłyby one istnieć jako warunek sine qua non finansowania zadań publicznych).

Postulat nr 3.

Standardy dostępności zapisane w przepisach a nie poradnikach

Wprowadzenie standardów dostępności zapisanych w przepisach, a nie tylko w poradnikach, jest krokiem w stronę bardziej skutecznego i wiążącego uregulowania w zakresie dostępności. Przepisy stanowiące prawnie obowiązujące normy dostępności mają większą siłę prawną i są bardziej wiążące dla podmiotów publicznych i prywatnych, które są zobowiązane do przestrzegania tych standardów.

Wprowadzenie standardów dostępności w przepisach może obejmować konkretne wytyczne dotyczące architektury, infrastruktury, technologii, komunikacji, i innych obszarów, które mają wpływ na dostępność. To podejście może skutkować bardziej spójnym i jednolitym podejściem do kwestii dostępności we wszystkich obszarach życia publicznego.

Dlatego postuluje się, aby definicja legalnych z art. 2 pkt. 4 uzd dotycząca projektowania uniwersalnego znalazła swoje odzwierciedlenie w przepisach wykonawczych rangi rozporządzenia.

Umieszczenie definicji projektowania uniwersalnego w przepisach wykonawczych rangi rozporządzenia sprawiłoby, że stałaby się ona bardziej konkretną i wiążącą zasadą dla różnych dziedzin życia publicznego. Definicja ta mogłaby zawierać szczegółowe wytyczne i minimalne standardy, co pomogłoby w jednolitym i skutecznym wdrażaniu zasad projektowania uniwersalnego. Zastosowanie tego podejścia mogłoby również ułatwić monitorowanie i egzekwowanie przestrzegania standardów dostępności na szczeblu wykonawczym.

Postuluje się opracowanie i wprowadzenie *Podręcznika projektowania uniwersalnego* rozporządzeniem wykonawczym. Podręcznik winien zawierać katalog minimalnych, ale konkretnych (ewentualnie enumeratywnie wyliczonych, alternatywnych) rozwiązań z zakresu uniwersalnego projektowania, które byłyby obligatoryjne do wdrożenia przez podmioty

publiczne i inne podmioty, na które został nałożony ustawowy obowiązek zapewnienia dostępności. Podręcznik winien zawierać szczegółowe standardy uniwersalnego projektowania z zakresu dostępności architektonicznej, dostępności informacyjno-komunikacyjnej.

Konkretny katalog rozwiązań i standardów dostarcza solidnej podstawy do rzetelnego i gospodarnego wydatkowania środków finansowych. Takie jednoznaczne wytyczne pomagają w eliminowaniu niejasności i ułatwiają skuteczne planowanie oraz realizację działań związanych z dostępnością.

Posiadanie sprecyzowanego katalogu standardów może również pomóc w unikaniu stosowania nieadekwatnych, przestarzałych lub uznaniowych rozwiązań, co z kolei zwiększa efektywność działań i ogranicza ryzyko błędnych inwestycji. Taka wyraźna i aktualna baza norm i standardów dostępności stanowi kluczowy element skutecznego zarządzania projektami oraz gwarancję, że środki finansowe są wykorzystywane w sposób celowy i efektywny.

Analogicznie w odniesieniu do definicji legalnej racjonalnego usprawnienia (art. 2 pkt 5 uzd) należałoby w randze rozporządzenia opublikować aktualną listę celowych i skutecznych, racjonalnych usprawnień.

Publikacja aktualnej listy racjonalnych usprawnień z odniesieniem do poszczególnych rodzajów niepełnosprawności jest bardzo wartościowym krokiem w kierunku zapewnienia pełniejszej dostępności. Takie konkretne wytyczne ułatwiają nie tylko świadome projektowanie, ale również skupienie się na indywidualnych potrzebach różnych grup osób z niepełnosprawnością.

Wprowadzenie tej listy może być pomocne dla projektantów, architektów, inżynierów oraz innych specjalistów zajmujących się dostępnością, dostarczając im konkretnych rozwiązań dostosowanych do różnych rodzajów niepełnosprawności. To również wspiera budowanie bardziej inkludującego otoczenia, w którym różnorodność potrzeb jest uwzględniana na etapie planowania i projektowania.

Koordinacja tych usprawnień z poszczególnymi rodzajami niepełnosprawności może znacznie zwiększyć efektywność działań w kierunku pełniejszej dostępności społecznej.

Publikacja aktualnej listy racjonalnych usprawnień może znacząco ułatwić administratorom budynków, klientom, a także innym zainteresowanym zrozumienie, jakie rozwiązania są stosowane, co jest aktualne i skuteczne, oraz co już przeszło do kategorii „przestarzałych”. Taka lista może też stanowić doskonały punkt odniesienia dla osób, odpowiedzialnych za dostępność w budynkach czy przestrzeni publicznej. Zapewni im jasny zbiór informacji na temat aktualnych standardów i usprawnień, co pozwoli im skutecznie reagować na różne sytuacje, wnioski oraz skargi dotyczące dostępności.

Za niezmiernie pomocne i przede wszystkim skuteczne z punktu weryfikowalności uznać należy wprowadzenie przepisami rangi wykonawczej - rozporządzeniem - oficjalnych checklist do sporządzania audytu architektonicznego, komunikacyjno-informacyjnego oraz cyfrowego, co jest dobrym krokiem w kierunku standaryzacji i zapewnienia spójnych norm dostępności.

Wprowadzenie takiego rozporządzenia może przyczynić się do bardziej jednolitego i efektywnego procesu oceny dostępności, co w rezultacie poprawi jakość życia dla osób z niepełnosprawnością.

Postuluje się również bezwzględnie doprecyzowanie przepisów rangi ustawowej poprzez rozporządzenie wykonawcze obejmujące **co najmniej minimalne** warunki techniczne lub normę dla obiektów bez barier i ich otoczenia oraz dla wymagań komunikacyjno-informacyjnych na wzór konkretnych norm np. takich jak DIN 18040-1 i DIN 18025, ISO 21542, ze szczególnym uwzględnieniem norm – ilustrowanych dla uniknięcia błędów w interpretacji przepisów.

Za inicjatywę wartą rozważenia, uznać należy wprowadzenie na poziomie jednostek samorządu terytorialnego obowiązku przyjęcia Lokalnej Strategii Poprawy Dostępności. Strategia ta byłaby dokumentem planistycznym, nadrzędnym i umocowanym w przepisach prawa (np. w ustawie o zapewnieniu dostępności) i stanowiłaby rekomendacje dla jednostek, działających na terenie danej gminy, powiatu czy województwa.

Strategia byłaby opracowywana na poziomie lokalnej społeczności danego regionu, w celu zwiększenia dostępności dla wszystkich grup społecznych. Koncentrowałaby się na identyfikacji obszarów wymagających poprawy, barierach architektonicznych, komunikacyjnych czy technologicznych oraz określeniu konkretnych działań i środków, które przyczynią się do eliminacji barier utrudniających uczestnictwo w życiu społecznym, ekonomicznym czy kulturalnym osobom ze szczególnymi potrzebami. Strategia winna obejmować zarówno infrastrukturę publiczną, jak i usługi świadczone przez instytucje publiczne.

Aby podnieść jej rangę postuluje się przyjęcie jej uchwałą organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego. Za zasadne uznaje się także poprzedzenie jej wprowadzenia konsultacjami społecznymi. Umożliwi to udział lokalnej społeczności, interesariuszy, mieszkańców i organizacji lokalnych w procesie tworzenia Strategii. Strategia przyczyni się do systematycznego podnoszenia standardów dostępności i stworzenia bardziej inkludującego środowiska.

Podsumowując, Lokalna Strategia Poprawy Dostępności stanowiłaby ogólny plan długoterminowy, stanowiący podstawę do opracowywania przez poszczególne podmioty publiczne indywidualnych planów działania na rzecz zapewnienia dostępności, które stanowią bardziej konkretne i operacyjne narzędzie, definiujące konkretne kroki i środki, niezbędne do osiągnięcia założonych celów danej jednostki w zakresie dostępności.

Postulat nr 4.

Wszystkie informacje o dostępności jednostki zebrane w jednym dokumencie

Deklaracja dostępności powinna stać się bardziej kompleksowym dokumentem, który pełniej informuje obywateli o stopniu dostępności danej jednostki.

Zasadne jest pisanie deklaracji w jasnym i zrozumiałym języku, eliminując biurokratyczne i trudne do zrozumienia terminy. W deklaracji powinno stosować się język prosty i zrozumiały dla wszystkich obywateli.

Deklaracja dostępności powinna być pełnym opisem, obejmującym wszystkie istotne aspekty, a nie tylko kilka podstawowych informacji, jak ma to miejsce w chwili obecnej.

Proponuje się ustandaryzowanie deklaracji dostępności poprzez wprowadzenie przepisami rangi wykonawczej jej wzoru i niezbędnych elementów, które w sposób przejrzysty i dostępny opowiedzą każdej osobie o stanie dostępności danego podmiotu.

Postulat nr 5.

Plan działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności – jako określony przepisami rozporządzenia, zatwierdzany i egzekwowalny

Ustawodawca zobowiązując przepisami art. 14 ust. 2 pkt 2 oraz ust. 3 uzd Koordynatora ds. dostępności do sporządzenia planu działań na rzecz poprawy zapewnienia dostępności, nie określił wzoru tego dokumentu ani żadnych jego elementów. Brak również dyspozycji, co do okresu, na jaki Plan winien być sporządzony, nie wspominając już o terminie, w jakim przedmiotowy Plan należałoby sporządzić. Żadna z norm nie wskazuje również ścieżki przyjmowania Planu czy jego zatwierdzania.

Z tych względów rekomenduje się nowelizację przepisów poprzez wprowadzenie wzoru Planu działania na rzecz zapewniania dostępności w rozporządzeniu wykonawczym, co przyczyni się do spójności i jednoznaczności w procesie planowania dostępności. Przykładowe zalecenia mogłyby dotyczyć:

1. ustalenia uniwersalnego wzorca - wprowadzenie przepisu, który określałby uniwersalny wzorzec planów dostępności, wynikający np. z rozporządzenia;
2. kryteriów oceniania dostępności - określenie jednoznacznych kryteriów, które powinny być uwzględniane w planach dostępności, obejmujących różne aspekty, takie jak architektura, komunikacja, informacja;
3. wymogu zastosowania uniwersalnego wzorca - wymaganie, aby wszystkie plany dostępności były opracowywane zgodnie z ustalonym uniwersalnym wzorcem, zarówno dla nowych, jak i istniejących obiektów;
4. wsparcia technologicznego - stosowanie technologii, które ułatwią tworzenie planów dostępności zgodnie z uniwersalnym wzorcem, na przykład specjalistycznego oprogramowania czy aplikacji;
5. przeglądów i aktualizacji - wprowadzenie wymogu regularnych przeglądów i aktualizacji planów dostępności;
6. konsultacji społecznych - wymóg przeprowadzania konsultacji społecznych podczas tworzenia planów dostępności, zapewniając udział organizacji i osób, reprezentujących różne grupy niepełnosprawności;
7. środków kontroli i egzekwowania;
8. wprowadzenia sprawozdawczości – sprawozdanie roczne z realizacji Planu powinny być przekazywane kierownikowi jednostki.

Tworzenie planów dostępności dla wszystkich zobowiązanych jednostek podległych, takich jak

placówki edukacyjne, instytucje kultury, podmioty wykonujące usługi publiczne czy zadania pomocy społecznej, jest zasadne i może przyczynić się do skutecznego wdrażania zasad dostępności w różnych dziedzinach życia publicznego.

Postulat nr 6.

Postulat ustawowego obowiązku badania projektów budowlanych w zakresie dostępności podczas procedowania przez organy decyzji administracyjnych

Proponuje się wprowadzenie ustawowego obowiązku sprawdzania projektów budowlanych przez starostwa powiatowe pod kątem zapewnienia dostępności podczas ich zatwierdzania, w oparciu o przyjęte rozporządzenie, określające standardy i minimalne wymogi z zakresu projektowania uniwersalnego - wspomniane w Postulacie nr 3.

Opracowanie szczegółowego rozporządzenia, określającego standardy i minimalne wymogi z zakresu projektowania uniwersalnego, które stanie się podstawą oceny projektów budowlanych.

Jasne zapisy w ustawie, nakładające na starostwa powiatowe obowiązek obligatoryjnego sprawdzania projektów pod kątem zapewnienia dostępności na etapie ich zatwierdzania, usprawnią ten proces.

Ponadto postuluje się wprowadzenie wymogu publicznego raportowania wyników ocen dostępności projektów, co zwiększy przejrzystość i odpowiedzialność. Można rozważyć również ustanowienie kar np. odmowa wydania pozwolenia na budowę, za niestosowanie się do wymogów dotyczących projektowania uniwersalnego, co zwiększy skuteczność wprowadzonych regulacji.

Za celowe należy uznać również rozszerzenie procesu zatwierdzania projektów o klauzulę dotyczącą dostępności.

Proponuje się następujące oświadczenia i klauzule:

1. Projekt składany do zatwierdzenia powinien zawierać oświadczenie projektanta o spełnieniu wymogów technicznych i dostępnościowych. Oświadczenie to powinno być umieszczone na stronie tytułowej projektu.
2. Dodanie obowiązkowego rozdziału o dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami do części opisowej projektu. Ten rozdział powinien szczegółowo opisywać, jak projekt spełnia wymogi dostępności.
3. Dodatkowe podpisy inwestora oraz projektanta pod klauzulami dotyczącymi dostępności wskazują na ich pełną świadomość i zaangażowanie w ten aspekt projektu.
4. Wprowadzenie konieczności zatwierdzenia projektu przez rzeczoznawcę San-Epid w zakresie dostępności. Ten ekspert może dostarczyć niezależną ocenę zgodności projektu z wymogami dotyczącymi dostępności.

5. Dodatkowe podpisy osób, zatwierdzających projekt po stronie starostwa powiatowego, zwłaszcza decyzję o pozwoleniu na budowę, aby potwierdzić, że aspekt dostępności został uwzględniony w procesie zatwierdzania.
6. Analogicznie do planu BIOZ, wprowadzenie planu dostępności (np. planu DOST) jako integralnej części dokumentacji projektowej.

Dzięki wprowadzeniu standaryzowanych procedur i dokumentów, proces zatwierdzania projektów stanie się mniej podatny na indywidualne interpretacje i decyzje. Standaryzacja procedur gwarantuje, że wymagania dostępności są spójne we wszystkich projektach, eliminując niejasności i umożliwiając skuteczniejszą kontrolę. Wprowadzenie podpisów i oświadczeń inwestorów oraz projektantów pod klauzulami dotyczącymi dostępności zwiększy ich odpowiedzialność za spełnienie tych wymogów. Uregulowanie procesu zatwierdzania projektów zminimalizuje ryzyko stosowania nieuregulowanych prawnie procedur i wprowadzi klarowność w tym obszarze.

Celem niniejszego postulatu jest doprowadzenie do sytuacji, kiedy już na etapie wydawania decyzji dojdzie do zweryfikowania dokumentacji projektowej dla inwestycji publicznych w oparciu o konkretne obowiązujące standardy dostępności. Skutkiem tego zapisu będzie wyższa jakość projektów inwestycyjnych i lepsze spełnienie potrzeb społeczności.

Postulat nr 7.

Rozszerzenie przepisów art. 6 ustawy o zapewnieniu dostępności

Proponuje się dodanie do art. 6 uzd zapisów dotyczących dostępu bez barier do budynków oraz obowiązku zapewnienia miejsc postojowych dla osób niepełnosprawnych w promieniu np. 100-150 m od granic nieruchomości, na której budynek się znajduje, z uwzględnieniem dostępności od najbliższego przystanku komunikacji publicznej. Rozszerzenie zakresu dostępności na obszar wokół budynku umożliwi łatwiejszy dostęp dla osób z ograniczeniami ruchowymi. Obowiązek zapewnienia miejsc postojowych wraz z dostępem bez barier do wejścia poprawi komfort przemieszczania się osób z niepełnosprawnościami. Dostępność miejsc postojowych oraz ścieżki bez barier do wejścia wspierają samodzielność osób niepełnosprawnych. Poza tym ta propozycja wpisuje się w ideę projektowania uniwersalnego, które ma na celu tworzenie przestrzeni dostępnej dla wszystkich, niezależnie od umiejętności czy potrzeb.

Postulat nr 8.

Doprecyzowanie art. 6 pkt. 1 lit. b ustawy o zapewnianiu dostępności

Postulat dotyczy wskazania art. 6 pkt. 1 lit. b uzd wyłączeń od obowiązku zapewnienia dostępności pomieszczeń, do których osoba z zewnątrz nie powinna mieć dostępu na podstawie przepisów odrębnych (np. archiwum, serwerownia, pomieszczenia lub ich części z czynną ochroną RODO, zasób geodezyjno-kartograficzny, kancelarie tajne, skarbcce, itp.).

W przypadku pomieszczeń o charakterze archiwum, serwerowni czy kancelarii tajnej, bezpieczeństwo danych oraz ochrona poufności są priorytetowe. Wyłączenie obowiązku dostępu

może wynikać z potrzeby zabezpieczenia informacji. Niektóre pomieszczenia, takie jak pomieszczenia techniczne czy infrastrukturalne, mogą być niedostępne ze względów technicznych, co wynika z charakteru ich funkcji.

Warto uwzględnić jasne definicje w słowniczku (art. 2 uzd), aby uniknąć nieporozumień i jednoznacznie określić, które pomieszczenia są wyłączone z obowiązku dostępu.

Postulat nr 9.

Rozszerzenie wymogów w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej

Proponuje się poszerzenie i dodanie w art. 6 pkt. 3 uzd zapisów o obligatoryjnym wprowadzeniu w jednostkach systemów informacji wizualnej w budynkach i na drodze dojścia do nich, tyflografik, systemów prowadzących - głosowych, zgodnie z wymogami, które zostaną określone w postulowanym rozporządzeniu dotyczącym standaryzacji dostępności (Postulat nr 3).

Postulat nr 10.

Nowelizacja przepisów ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych

Proponuje się zmodyfikowanie przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych w celu uwzględnienia dostępności jako kluczowego czynnika decydującego o wyborze danej oferty.

Taki krok może przyczynić się do promowania wysokiej jakości rozwiązań. Przy inwestycjach zwiększających dostępność, decydującym czynnikiem powinna być jakość, a nie tylko cena. Wprowadzenie takiej zmiany w przepisach ustawy o zamówieniach publicznych byłoby zgodne z dążeniem do poprawy standardów dostępności infrastruktury publicznej.

W praktyce oznaczałoby to, że w procesie zamówień publicznych wartość oferty nie byłaby jedynie determinowana przez najniższą cenę, ale również przez jakość i efektywność proponowanego rozwiązania z punktu widzenia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W rezultacie mogłoby to zachęcać do wyboru bardziej kompleksowych i skutecznych rozwiązań, lepiej spełniających potrzeby określonych grup społecznych.

Postulat nr 11.

Rozszerzenie stosowania zapisów ustawy o zapewnianiu dostępności na inne podmioty

Proponuje się, aby rozszerzyć zakres ustawy o zapewnianiu dostępności o podmioty nie finansowane ze środków publicznych, ale działające w przestrzeni publicznej, włączając takie dziedziny jak gastronomia, usługi, handel, sport, kultura, służba zdrowia i kult religijny.

Zrównanie tych podmiotów z podmiotami finansowanymi ze środków publicznych w zakresie planowania, projektowania i realizacji dostępności byłoby konsekwentne z ideą równości dostępu do różnych usług i miejsc publicznych dla wszystkich obywateli, niezależnie od ich potrzeb.

Przeprowadzenie takiej reformy wymagałoby gruntownych zmian w ustawie oraz potencjalnie nowych regulacji dostosowanych do specyfiki różnych branż. Ponadto, ważne byłoby przedsięwzięcie odpowiednich środków kontrolnych i sankcji w przypadku niewywiązania się z nowych obowiązków.

Postulat nr 12.

Procedura wnioskowania o zapewnienie dostępności

Klarowność i spójność procedur informowania o braku dostępności oraz wnioskowania o zapewnienie dostępności są kluczowe dla skutecznego wdrażania zasad dostępności.

Procedury te uregulowane są w dwóch różnych aktach normatywnych zarówno w przepisach ustawy o zapewnieniu dostępności (art. 29 oraz art. 30 i 31 uzd), jak i w ustawie o dostępności cyfrowej (art. 18). Nie sprzyja to przejrzystości przepisów. Ponadto procedury te różnią się od siebie, w szczególności sposobem załatwienia wniosków czy konsekwencjami, płynącymi z braku zapewnienia dostępności.

Konieczna jest więc unifikacja procedur. Spójne i jasne przepisy pomogą w uproszczeniu procesów składania wniosków i zgłaszania problemów z dostępnością, co z kolei przyczyni się do skutecznego ich rozwiązania. Takie podejście z pewnością poprawi jakość komunikacji i interakcji między obywatelami a instytucjami odpowiedzialnymi za dostępność.

Procedura zgłaszania braku dostępności, zgodnie z art. 29 uzd, powinna być skonstruowana w taki sposób, aby zakończyła się udzieleniem odpowiedzi przez jednostkę, do której skierowano zgłoszenie. Ta odpowiedź powinna zawierać informacje dotyczące tego, czy podmiot uznaje zgłoszenie za celowe oraz jak zamierza podjąć działania w związku z przekazanymi informacjami. Jasna i zrozumiała komunikacja w odpowiedziach na zgłoszenia jest kluczowa, aby obywatele mieli pewność, że ich sygnały są odbierane i skutkują realnymi działaniami, mającymi na celu poprawę dostępności.

Ponadto istnieje potrzeba jasnego i precyzyjnego sformułowania przepisu dotyczącego wykazywania interesu faktycznego zgodnie z art. 30 ust. 1 uzd. W obecnej formie przepisowi, który mówi o wykazaniu interesu faktycznego przez osoby ze szczególnymi potrzebami, brakuje konkretnego określenia procedury i kryteriów, co może prowadzić do niejasności.

Proponuje się sformułowanie przepisu w sposób bardziej precyzyjny, określając jednoznaczne kryteria i procedury, które osoby zainteresowane będą musiały spełnić w celu wykazania swojego interesu faktycznego. Przykładowo, można by wprowadzić jednoznaczne wytyczne dotyczące dokumentacji, którą osoba zainteresowana musi przedstawić, oraz określić organ lub komisję, odpowiedzialną za ocenę tego interesu. To mogłoby przyczynić się do zwiększenia przejrzystości i zrozumiałości procedury dla wszystkich zainteresowanych stron.

Postulat nr 13.

Jedna ustawa

Kwestie związane z dostępnością są bardzo szerokie i obejmują wiele obszarów życia publicznego. Jednoczesne regulacje dotyczące dostępności cyfrowej i ogólnej dostępności sprawiają, że temat ten jest rozproszony pomiędzy dwiema ustawami, co może utrudniać zrozumienie ogólnego kontekstu i skutkować różnymi interpretacjami.

Dostępność dotyczy bez wyjątku wszystkich ludzi i wszystkich sfer życia publicznego. Przyjęcie dwóch ustaw w 2019 roku było nietrafionym pomysłem z uwagi na fakt, że dotyczą one większego tematu jakim jest szeroko rozumiana dostępność.

Usprawnienie tego stanu rzeczy można osiągnąć poprzez połączenie przepisów dotyczących dostępności cyfrowej z ogólnymi przepisami dotyczącymi dostępności w jednym akcie prawnym. Takie podejście pozwoliłoby na spójne uregulowanie kwestii dostępności we wszystkich obszarach życia publicznego, co byłoby bardziej zrozumiałe dla społeczeństwa oraz podmiotów zobowiązanych do stosowania tych przepisów.

Jednolita ustawa dotycząca dostępności mogłaby również lepiej odzwierciedlić zasady i cele związane z równym dostępem dla wszystkich obywateli, niezależnie od ich indywidualnych potrzeb czy preferencji. Warto rozważyć konsolidację obowiązujących aktów prawnych w celu stworzenia spójnego i kompleksowego rozwiązania dotyczącego dostępności.

W przypadku przyszłych zmian legislacyjnych, należy stworzyć bardziej spójne i zintegrowane ramy prawne dotyczące dostępności we wszystkich obszarach życia publicznego.

Postulat nr 14.

Jeden centralny urząd (Urząd ds. dostępności lub departament w PFRON) zamiast dwóch ministerstw – Cyfryzacji oraz Funduszy i Polityki Regionalnej

W aktualnym stanie prawnym za większość działań związanych z wdrażaniem dostępności odpowiada Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Jednakże za część zadań związanych z wdrażaniem dostępności cyfrowej odpowiada Ministerstwo Cyfryzacji, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Polityki Senioralnej, PFRON, a także Ministerstwo Infrastruktury.

Zadania są rozproszone, zaś skonsolidowane i spójne podejście do kwestii dostępności jest kluczowe dla skutecznego wdrażania przepisów i polityki w tym obszarze. Aktualny podział zadań między różne resorty i instytucje może prowadzić do rozproszenia odpowiedzialności.

Centralizacja funkcji związanych z dostępnością pod jednym organem przyniesie wiele korzyści. Te korzyści obejmują jednolite zarządzanie, efektywną koordynację działań, monitorowanie postępów i skuteczną komunikację. Zintegrowany organ ds. dostępności mógłby zapewnić spójność i efektywność działań, a także stanowić jednoznaczne źródło informacji dla społeczeństwa, co do działań i postępów w zakresie dostępności.

Postulat nr 15.

Fundusz celowy przy urzędzie centralnym (w modelu grantowym) finansujący lub współfinansujący zadania realizowane na rzecz poprawy zapewnienia dostępności

Stworzenie funduszu celowego przy urzędzie centralnym w formie grantów, który byłby przeznaczony na finansowanie lub współfinansowanie działań związanych z poprawą dostępności, jest ciekawą propozycją. Taki fundusz mógłby służyć jako źródło środków finansowych dla różnych projektów, inicjatyw i działań, mających na celu podniesienie standardów dostępności w różnych obszarach życia publicznego.

Poniżej kilka propozycji związanych z finansowaniem:

1. Rozbudowa Funduszu Dostępności - Istniejący Fundusz Dostępność Plus, o ile jest kluczowym elementem, może być rozbudowany pod kątem dostępności środków. Można rozważyć zwiększenie puli dostępnych środków, a także rozszerzenie zakresu podmiotów kwalifikujących się do korzystania z tego funduszu.
2. Zwiększenie Budżetu PFRON - Dotacje z budżetu PFRON mogą być zwiększone, aby umożliwić większej liczbie podmiotów publicznych ubieganie się o wsparcie finansowe na projekty związane z dostępnością.
3. Tworzenie Regionalnych Funduszy Dostępności - Rozważenie możliwości utworzenia regionalnych funduszy dostępności, które byłyby dedykowane projektom w konkretnych regionach (województwach). To podejście pozwoliłoby na bardziej zindywidualizowane podejście do lokalnych potrzeb.
4. Programy Zachętowe - Stworzenie programów zachętowych, które nagradzają podmioty publiczne za skuteczne i innowacyjne inwestycje w dostępność. Takie programy mogą obejmować premie finansowe, wyróżnienia, czy też preferencje przy przyszłych inwestycjach.
5. Współpraca z sektorem Prywatnym - Zachęcanie do partnerstw publiczno-prywatnych w celu finansowania projektów dostępności. Sektor prywatny może być zainteresowany inwestowaniem w inicjatywy, które przyczynią się do lepszej dostępności, a jednocześnie przyniosą korzyści biznesowe.
6. Środki z Funduszy Europejskich – przeznaczenie część środków europejskich zaplanowanych do wydatkowania na najbliższe lata na zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Ważne jest, aby finansowanie było elastyczne, dostosowane do różnych rodzajów działań i łatwo dostępne dla szerokiego spektrum podmiotów publicznych.

Postulat nr 16.

Kształcenie z zakresu projektowania uniwersalnego

Proponuje się wprowadzenie obligatoryjnego kierunku kształcenia z zakresu projektowania uniwersalnego w uczelniach technicznych. Aby to zrealizować, mogą być konieczne pewne zmiany w ustawie o szkolnictwie wyższym. Propozycje dotyczą:

1. Stworzenia nowych kierunków kształcenia - Dodanie kierunku kształcenia związanego z projektowaniem uniwersalnym w dziedzinie technicznej, architektonicznej lub inżynierskiej.
2. Programy nauczania - Opracowanie programów nauczania obejmujących zarówno aspekty teoretyczne, jak i praktyczne projektowania uniwersalnego, Uwzględnienie zagadnień związanych z dostępnością w różnych dziedzinach, takich jak architektura, inżynieria, projektowanie stron internetowych itp.
3. Praktyki i projekty - Wprowadzenie praktyk zawodowych i projektów badawczych, które skupią się na rozwiązaniach wspierających dostępność.
4. Rozwój umiejętności społecznych - Uwzględnienie w programach rozwoju umiejętności społecznych, takich jak komunikacja, współpraca z różnymi grupami społecznymi i rozumienie różnorodności.
5. Badania naukowe - Zachęcanie do prowadzenia badań naukowych nad innowacyjnymi rozwiązaniami, zwiększającymi dostępność oraz wspieranie prac badawczych dotyczących projektowania uniwersalnego na uczelniach.
6. Ocena efektów - Monitorowanie sukcesów absolwentów na rynku pracy i ich wpływu na rozwój dostępności.

Zmiany w szkolnictwie wyższym, które wprowadzą takie kierunki kształcenia, mogą istotnie przyczynić się do zwiększenia świadomości i umiejętności związanych z dostępnością wśród przyszłych specjalistów.

Powyższe postulaty zostały zebrane i opracowane podczas spotkań online z Koordynatorami ds. dostępności -Członkami Forum Koordynatorów ds. dostępności w jednostkach sektora finansów publicznych działające przy Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego, by wzmocnić rolę koordynatora i usprawnić praktyczne aspekty stosowania ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W przypadku dodatkowych pytań lub wątpliwości prosimy o kontakt z Koordynatorkami Forum: Magdaleną Kubik-Szczerbą tel. 17-862-69-64 lub Katarzyną Marciniak-Mordel tel. 664-482-778.

Katarzyna Marciniak – Mordel

Zastępca Dyrektora
FRDL Centrum Szkoleniowego w Łodzi

Magdalena Kubik – Szczerba

Zastępca Dyrektora
FRDL POST w Rzeszowie